

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

červenec 2020

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

když jsme do minulého čísla připravovali materiál k tématu prohlubujícího se sucha, nikdo nemohl tušit, že bude následovat dvouměsíční deštivá perioda, která dokonce na mnoha místech zvedne hladiny toků až k povodňovým stupňům nebo lokálním záplavám. Inu počasí je ještě (naštěstí) nevyzpytatelné. A i když stále více začíná připomínat ruletu se zvyšujícími se položkami výher i bankrotů, jsme rádi, že se nejčernější scénáře prozatím nenaplnily. Je zvláštní, jak málo někdy stačí k tomu, abychom si odvykli něčemu, co bylo dříve běžné, a začali považovat nové pořádky za ty „normální“.

Z obsahu tohoto čísla:

Třetí šumavská inventarizace.....	2
Malé ohlédnutí za vycházkou.....	2
Podpořte vznik květnaté louky.....	3
Bude mít i Šumava svou regionální.....	4
Urbex - Místa, která si příroda bere.....	5
Fotoreportáž o zrození kosů.....	6
60. narozeniny Ing. Viléma Hrdličky.....	7
Červencové.....	8
Život mezi tratěmi aneb Možná.....	9
Záhada duběnek.....	10
Pojízdná zahrádka pro každého.....	10
Petrokrovečnick protáhlý.....	11
Večer s dokumentem - 77. díl.....	13
Sapiens - úchvatný i úděsný příběh.....	13
Dát živou vodu všem.....	14
Červencová krajina Jirky Wagnera.....	15
Lilie a šnytlik, jak se to rýmuje?.....	15
Probouzíme a fermentujeme.....	16

„Průměrný měsíční úhrn 74 mm představoval 107 % normálu 1981-2010. Více přišlo na území Moravy a Slezska (85 mm) než na území Čech (69 mm). Na srážky nejbohatší byl Moravskoslezský kraj, kde v průměru spadlo více než 120 mm srážek (140 % normálu).“ Měsíc červen na tom nejspíše bude velmi podobně. A tak období, kdy deštivé počasí převažovalo nad tím slunečným, je (co se úhrnu srážek týče) vlastně v normě. Jen nám se po těch několika letech nezvyklého sucha začalo zdát zvláštní. V praxi jsme také mohli pozorovat fungující malý vodní cyklus. Ano, to počasí, kdy je spadaná voda z provlhčeného prostředí silným slunečním svitem ve velkých kvantech odpařována, což následujícího dne způsobí další silné srážky... a tak pořád dokola. To medardovské počasí, kterému jsme již začali odvykat a které zčásti může dokazovat funkční krajinu. Letos se dost možná drží shodou okolností globální změně klimatu navzdory. Ale bylo by hezké přispět k jeho každoročnímu příchodu komplexními úpravami v zemědělství a krajinotvorbě. Nebo i třeba na úrovni měst, obcí nebo zahrad. Každý může přispět svou trochou do mlýna.

Foto -jj-

Přejeme příjemný začátek prázdnin. Váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Třetí šumavská inventarizace přinesla překvapivá zjištění

Zcela zásadní a v lecčems i přelomové informace poskytly výsledky již třetí velkoplošné inventarizace šumavských lesních celků. První dvě šetření probíhala v letech 2001-2004, resp. 2013-2014; poslední pak v loňském roce. Výstupy inventarizace zveřejnila Správa NP Šumava letos v dubnu. Nejen že jsou některé z nich více než překvapivé, ale v podobě zcela zřejmých číselných údajů nám ukazují, nakolik jsou šumavské lesy svébytným biotopem se svými vlastními zákony. A také proč nepotřebují žádné radikální lidské zásahy, jak v posledních desetiletích zaznívalo z některých stran. V přeneseném slova smyslu nám tento dokument předložil důkaz toho, proč by měl být národní park prostorem k pozorování a studiu přírodních procesů bez zásahu člověka. Šumava ukázala nejen svou sílu v podobě přirozené obnovy stromového patra po větrných a kůrovcových disturbancích, ale mnohé také překvapila tím, v jaké konkrétní podobě tato obnova probíhala. Ve stručnosti shrnujeme několik stěžejních výsledků. Pro více informací odkazujeme na [tiskovou zprávu](#) o třetí inventarizaci. Její kompletní znění

Foto -jj-

metický vliv. Na území Šumavy bylo dosud Správou NP vysazeno zhruba 15 miliónů stromů. Ze zmlazení jich však odrůstá přibližně 580 miliónů. Přirozená obnova tak má zcela zásadní vliv na podobu šumavských lesů.

Zvýšila se celková zásoba živého i tlejícího dřeva. Na základě přírůstu a nižších těžeb došlo od roku 2014 ke vzrůstu zásoby živých stromů o 700 tisíc m³. Ve stejném období se pětinašobně zvýšila zásoba tlejícího dřeva, zhruba na 50 m³/ha. Tato hmota se výrazně podílí na fixaci vody.

Poslední suché roky neměly na šumavské lesy výrazný vliv. Celkové zastoupení čerstvých souší a kůrovcem napadených stromů se zvýšilo z 0,5 % (2012) jen na 0,8 % (2019). -jj-

je k dispozici [zde](#).

Na Šumavě bude i nadále vládnout smrk. Průměrné zastoupení této dřeviny v šumavských lesích je 74 %, a to včetně nižších nadmořských výšek, kde by měl být smrk mimo své ekologické optimum vytlačován jinými dřevinami. Od roku 2014 pochází veškerý nový smrk z přirozené obnovy, již se uměle nevysazuje. Jeho současné zastoupení zcela odpovídá zastoupení historickému z doby před lidskými zásahy.

Navzdory výsadbám se výrazně nezvýšilo zastoupení buku, zatímco jedle přibývá. I přes rozsáhlé výsadby buku se jeho podíl v šumavských lesích pohybuje dlouhodobě kolem 10 %. U bukových porostů dochází k autoregulaci a nekonkurují zastoupení smrku. Jedinou dřevinou, u které dochází k nárůstu zastoupení, je uměle vnášená jedle. Přesto je její zastoupení v současné době zhruba jednoprocenní.

Umělé výsadby mají na podobu šumavských lesů spíše kos-

Malé ohlédnutí za vycházkou za orchidejemi Sudslavických vápenců

Poslední květnovou neděli uspořádala ČSOP Šumava pro milovníky květeny vycházku do přírodní rezervace Opolenec a na zdejší naučnou stezku Sudslavický okruh. Cílem bylo poznat blíže nejen tuto stezku a zajímavou historii Opolence, ale především se blíže seznámit s botanickými klenoty této části pošumavské přírody, a to s orchidejemi. Právě proto proběhla tato akce v rámci celostátní kampaně ČSOP „Rok orchidejí“.

I když počasí vůbec nepřálo a celý den vydatně pršelo, sešlo se na začátku trasy skoro dvacet zájemců. Přes neustále se snářející déšť jsme se vydali nejprve podél Volyňky. Zde jsme si prohlédli místo, kde stávala stará slévárna a přádelna příze, poté jsme si blíže popovídali o invazních rostlinách (netýkavce a křídlatce) rostoucích na březích říčky, až jsme došli k majestátné Sudslavické lípě. Po krátkém rozkoukání se u lípy jsme přešli přes železniční koleje a vstoupili do rezervace Opolenec, kde jsme se již mohli těšit z prvních orchidejí. Hned u přejezdu kvetlo několik bradáček vejčitých, poměrně běžných orchidejí Šumavy a Pošumaví. Opodál se ke květu připravovalo několik kruštíků tmavočervených. Ty kvetou až koncem června.

Dále naše kroky vedly přes prostory bývalé vápenky na louky s poměrně zajímavým pojmenováním – tzv. Dolní a Horní Jitřnice. Ty byly z části pokosené z důvodu přípravy prostoru pro dlouhivý růst hořečků,

jak mnohotvarého českého, tak i nahořklého. Neposečené části byly ponechány jednak pro hmyz a také z důvodu, že zde rostly a nakvétaly další zajímavé rostlinné druhy – kokoříky vonné, vratičky měsíční, opět kruštíky tmavočervené a již kvetoucí bradáčky.

Při scházení z vrcholových partií stezky jsme spatřili nádherně bíle kvetoucí orchidej vemeník zelenavý. Po prohlídce tohoto druhu a jeho vyfocení jsme se posunuli k další loučce, tzv. Vanického louce. Zde jsme obdivovali vstavače nachové, jedinou malou populaci rostoucí v Jihočeském kraji. Letos byla populace zase o něco větší, 9 kvetoucích jedinců a 5 sterilních (nekvetoucích). Mimo těchto vstavačů jsme si i ukázali v publikaci další druhy, které v této rezervaci rostou, ale jsou již odkvetlé nebo jsou v jiných částech, a to vstavače kukačky, prstnatce májové a velmi vzácný tořič hmyzonosný, který ale letos nekvete.

Po povídání na Vanického louce jsme popošli jen malý kousek a prohlédli si ke květu se připravující pětiprstky žežulníky a dva vemeníky. Mimo těchto dvou orchidejí jsme se pokochali i bíle kvetoucími jednokvítky velekvěťmi, ohroženými druhy naší přírody.

Dále naše cesta vedla unikátním porostem lísek a listnatých dřevin k Sudslavické jeskyni a od jeskyně vzhůru přes skalní výchozy k odlesněnému svahu nad bohumilickým nádražím. Odtud jsme zamířili už jen ze svahu dolů, kde jsme zakončili naše putování, jenž mělo za cíl blíže se seznámit s orchidejemi Sudslavických vápenců. A jestli jste počítali dobře, v rezervaci Opolenec jich roste osm druhů. **Jakub Hromas, předseda ZO ČSOP Šumava**

Vstavač nachový, foto Jakub Hromas

Překopávky

Podpořte vznik květnaté louky ve Strakonících

Otevíráme zbrusu novou kampaň, jejímž výsledkem by mělo být založení květnatých porostů pro opylovače na několika strakonických místech. Začnu však trochu zešíroka.

V [loňském červeném čísle](#) jsme připravili pojednání o údržbě nejen městských travnatých ploch v souvislosti s nedostatkem srážek. I když počasí letošního května a června bylo o poznání deštivější, rozhodně nemůžeme říci, že by byl problém neaktuální nebo dokonce vymizel. Srážkové úhrny mohou být velmi vrtkavé. V další velké suchu se může situace proměnit za několik málo týdnů. A vlastně trávníky sekané v jiném režimu, než jsou populární fotbalové pažity, mohou být prospěšné

Ponechaná plocha u strakonického Stonehenge, foto -jj-

i v případě srážkového nadbytku nebo přívalových lijáků pro účinné zpomalení odtoku a pro zasakování. Loni jsme přinesli pozitivní příklady z Českých Budějovic a téma nyní začíná rezonovat i ve Strakonících. Radikálnější proměna městských trávníků zatím není reálná z důvodu převažujícího veřejného mínění. Plochy vzrostlé nad běžnou míru jsou ještě příliš často vnímány jako nedostatek v údržbě, jako zdroj klíšťat a alergenů, na některých místech je pak nutná častější údržba pobytových trávníků (exponované plochy na sídlištích nebo městské parky). Prozatím jsou tak realizována alespoň některá kompenzační opatření, jako je výsev trvalkových záhonů hmyzosubných rostlin. O vegetačních prvcích v městské krajině pro zadržení vody byla řeč také v jednom z posledních vysílání strakonické televize (viz [zde](#)). Iniciativa základní organizace ČSOP Strakonice a spolku Klíček Radomyšl, která toto téma projednávala s Odborem životního prostředí Strakonice, přinesla první plody na strakonické půdě. Pro letošek se podařilo ponechat až pro pozdější letní seč část pozemku mezi lesoparkem Soutok a Stonehenge. V ostatních částech města pak probíhá úprava pasportu sečení v souvislosti s aktuálním vývojem počasí. Ač se mohou některé neposekané plochy jevit jako opomenuté, rádi bychom vyzdvihli jejich význam nejen pro zadržování vody, ale zejména jako poskytnutí

pastvy pro pestrout paletu hmyzu, zejména včely a čmeláky. Zveřejněné foto jedné z okrajových částí Strakonice dokumentuje krásně rozkvetlý pás rostlin plný pilátů nebo silenek, které jsou pro opylovače požehnáním. Věříme, že vnímání veřejnosti se v tomto ohledu již proměňuje a takovéto "divoké" plošky již nebudou vnímány negativně, ale spíše jako oživení městského prostoru.

Pokud jste vlastníky soukromé zahrady nebo můžete promluvit do obhospodařování např. společné plochy bytového domu v rámci SVJ, přikládáme inspiraci, jak pomoci opylovačům a zkrášlit venkovní prostranství. Pokud ponecháte vhodné části takového pozemku neposečené (třeba s ohledem na aktuální výskyt kvetoucích rostlin), s trochou štěstí se můžete kochat z překrásné záplavy květů a přilákat i jejich bzučící doprovod. Na zveřejněném snímku víkev ptačí vytváří barevnou stěnu u plotu zahrady.

„Spontánní květnatý pás“ na okraji Strakonice, foto -jj-

Nyní již k připravované kampani. Ano, nechali jsme se zčásti inspirovat sousedním Pískem, kde podobný projekt již běží (viz

Porost vikve ptačí v soukromé zahradě, foto Jaroslava Divišová

[zde](#)). Společně se strakonickým Odborem životního prostředí jsme vytipovali několik městských lokalit, kde by mohlo za asistence Technických služeb dojít k založení tzv. medonosné louky - tedy porostu bez zastoupení trav s rostlinami vhodnými pro nejčastější opylovače. A jelikož je směs takového osiva poměrně drahou záležitostí, rozhodli jsme se požádat o spolupráci veřejnost. Prostředky pro nákup směsi se pokusíme shromáždit formou veřejné sbírky. Čím více se nám přikutálí korun, tím větší plocha bude založena. V následujícím článku se dočtete o chystaných matečnicových porostech v okolí Vimperka - tato regionální směs však bude k dispozici až zhruba za tři sezóny. Proto nyní musíme sáhnout po komerčně dostupném osivu, jehož nabídka je na trhu omezená. První porosty bychom chtěli založit již na podzim tohoto roku.

Jak se můžete do kampaně zapojit? Základním příspěvkem ve výši 50 Kč umožníte nákup směsi pro zhruba 10 m² nového porostu. Tuto částku nebo její libovolný násobek můžete zasílat ve prospěch [transparentního účtu](#) č.: 2401625801/2010 (do poznámky uveďte „louka + Vaše jméno“) nebo uhradit v hotovosti po předchozí domluvě na posta@csop-strakonice.net, případně tel. 721 658 244. Za příspěvek obdržíte darovací certifikát. Všem dárcům předem děkujeme.

Věříme, že společně s vámi se nám podaří vytvořit oživení lokalit, které budou potěchou pro oko, poskytnou životní prostor pro mizející druhy naší fauny, pomohou lépe hospodařit s vodou a přispějí k vyšší rozmanitosti městského prostředí. -jj-

Bude mít i Šumava svou regionální směs?

Možná jste se s tímto pojmem již někdy setkali - regionální směs lučních bylin, nebo také regionální osevní směs. Jedná se o osivo složené z druhů, které byly pěstovány v daném regionu a jsou v České republice původní. Takové druhy jsou po výsevu schopny uchytnout se a dlouhodobě přežít v místních podmínkách. Je to vlastně taková jejich výhoda – pocházejí z dané oblasti, tudíž jsou nejlépe uzpůsobené tu žít a přežít.

Regionální směsi se začaly používat před mnoha lety při zatravnění bývalých polí v Bílých Karpatech. Tamní členové ČSOP Bílé Karpaty nechtěli, aby se všude používaly pouze chudé, komerční, travinné nebo jetelo-travinné směsi s konkurenčně silnými odrůdami trav. Aby se do krajiny záměrně nešířili různí vyšlechtění kříženci a expanzivní druhy. Cílem bylo, aby po zatravnění louka vypadala a fungovala jako skutečná louka, a ne jen jako pole na trávu. Do své směsi proto zařadili větší podíl bylin. A co je hlavní, osivo získávali sběrem na původních okolních loukách, či pěstováním v matečných porostech. Později začali s tzv. kartáčováním luk, kdy po „dárcové“, druhově bohaté louce, po odkvětu a v době zralosti semen, přejíždí speciální stroj s velkým kartáčem a sběračem. Díky jejich snahám bylo tímto přírodě-blízkým způsobem zatravněno už na 600 ha a nyní jsou tato bývalá pole zcela začleněna do krajiny. Jejich druhová bohatost se blíží k zachovalým původním loukám Bílých Karpat.

Nikde jinde, bavíme-li se v měřítku České republiky (pozn. v západních státech Evropy

je naopak dodržování regionality osiva běžnou praxí), se zatím nikdo o nic podobného nepokusil. Jen v posledních letech se snad začínají objevovat další „vlaštovky“ a vznikají regionální směsi pro Moravský kras, něco málo i pro Krkonoše či České Středohoří a teď možná i pro Šumavu. Není totiž nad to, je-li „kam sáhnout“, když potřebujeme něco ozeleňit, obohatit chudou louku nebo vytvořit kvetoucí pás v městském parku.

S organizací ČSOP Šumava jsme se tedy rozhodli začít s pěstováním několika lučních druhů a založit pro ně tzv. matečné porosty, ze kterých by se snáze získávalo osivo. Také bychom chtěli do budoucna vytipovat zachovalé louky, kde by se dala sbírat další semínka a třeba i zkoušet osvědčený kartáčový sběr. Začátky jsou pomalé, ale práce už se rozjely. Pro založení matečných porostů jsme zvolili část pozemku v bývalé lesní školce (nyní záchranné stanici NP Šumava) v Klášterci. Plocha se během roku postupně upraví tak, aby se na podzim mohly vysévat první druhy, pěkně do řádků, jako na poli. Pro letošek je vytipováno cca 15 lučních druhů, jejichž semínka se již nyní začínají sbírat. Po-

Úprava plochy pro matečné porosty v Klášterci, foto Kamila Vítovcová

Matečné porosty pro luční druhy v Korytné, Bílé Karpaty, foto Kamila Vítovcová

máhají brigádníci i dobrovolníci. Sběr ale není věc jednoduchá, je třeba odhadnout, kdy je semínko zralé, a stihnout ho sebrat dřív, než vy-
padne.

I přes mnoho neznámých v našem konání věřím, že přes těžké začátky, nejistotu a velký podíl osobního nasazení a volného času se nám podaří fungující matečné porosty založit a dobře se o ně starat. Za pár let snad budeme již produkovat dostatečné množství kvalitního osiva, které pokryje poptávku nejen místních zemědělců, ale třeba i urbanistů a zahrádkářů. Poslední roky totiž ukazují, že doba nepřirodních zahrad a parků plných cizokrajných rostlin je pryč a lidé si začínají více vážit našich „obyčejných“ druhů, jejichž krása a užitečnost je stejná, ne-li větší než těch cizích.

RNDr. Kamila Vítovcová, koordinátorka projektu „Založení matečných porostů a sestavení regionálních směsí pro region Šumavy a jejího podhůří“

Urbex - Místa, která si příroda bere zpět (9.)

Slyšeli jste někdy o **berlínském přírodním parku Südgelände**? Pokud ano, jistě jste si na něj při čtení jednotlivých dílů tohoto seriálu často vzpomněli. Jde o chráněné území vyhlášené v roce 1999 díky občanské iniciativě a vyznačuje se právě tím, že tu můžete najít jak výrazné pozůstatky lidské činnosti, tak i různorodý porost. A to dokonce se spoustou vzácných druhů rostlin i živočichů. V letech 1889-1952 zde bylo vlakové seřadiště Tempelhof (historická fotografie a plánek se mihnou v úvodu videa [zde](#)), po ukončení jeho provozu se tu začaly nerušeně množit suchomilné rostliny, kterým vyhovuje prostředí kolejíšť, svou příležitost dostaly i náletové dřeviny atd., a když se v 70. letech minulého století rozhodovalo, co dál, vznikl dobrý nápad všechno to ponechat a jen trochu přizpůsobit. Přidat vyhlídkovou plošinu, schůdné cesty mezi stromy a skrze tunel, nějakou tu lavičku, dalekohled a informační ceduli, v jedné z budov zřídit kavárnu a sídlo správy parku, opravit a nově natřít „zapomenutou“ parní lokomotivu, občas efektně nasvítit 50 m vysokou vodárenskou věž, vyhradit plochy pro legální graffiti amatérů i pozvaných výtvarníků (viz ukázka [zde](#)), podtrhnout romantiku spjatou se železnicí a přilákat fanoušky zaměřené jak na biologii, tak na techniku a historii.

Sama jsem tam nikdy nebyla, znám jen videa (např. [zde](#)) a fotografie (pěkné s podrobným anglickým textem jsou např. [zde](#)), ale pokud bych do Berlína jela, asi by moje první cesta směřovala právě do téhle "industriální džungle". A to i přesto, že klasičké parky mám ráda také a že se mi nepříčí ani pobyt přímo ve velkoměstě. Nepochybuji, že mezi všemi jeho památkami, výstavními síněmi a různými vymoženostmi bych si měla co vybrat. V Südgelände bych ale mohla vidět, jak si alespoň představuju, něco obzvlášť vzácného: místo posvěcené úctou k právu přírody na návrat tam, kde kdysi vládla.

Jsme, jakožto lidstvo panující na Zemi, tak zvyklí na tzv. kulturní krajinu, že už nám ani nepřichází na mysl její zásadní odlišnost od původního prostředí - a tam, kde je jen trochu zeleno, už si rovnou myslíme, že jde o přírodu. I to tak nazýváme, když plánujeme výlet autem někam ke smrkové plantáži a posezení v zahradní restauraci. A přitom k opravdové přírodě mají taková místa ve skutečnosti hodně daleko. Dokonce ani její poslední zbytky už nejsou ušetřeny našeho vlivu, ať už jde o ohraničenost, o dusíkaté spady z dopravy či o smog (včetně světelného, akustického nebo elektronického...).

Zatímco dříve ovládala divočina 100 % zeměkoule, dnes jsme jí v naší zemi ponechali jen necelé 1 % území a podobné je to i v okolních státech. Obrovská plodivá síla přírody nás často až děsí, místo abychom si uvědomovali, že bez této její schopnosti bychom se vůbec nemohli udržet naživu. Urbex nás možná zláká ke krátkému nahlédnutí, u někoho se dostaví i určité ohromení a snad i stopa jakéhosi spikleneckého pocitu, jako že ona se ta příroda nedá a my jí držíme palce – jenomže tyhle dojmy se pak rychle zavrství vším možným dalším. A už jsme zase v "tom svém", zatímco příroda je pro nás něčím vnějším, mimo nás. Naproti tomu park Südgelände je místem, kde není pokládána za nějakého vetřelce, byť třeba i sympatického. Tady je území dost velké na to, aby se tu měly k světu i jiné druhy než běžný ruderal, je tu možno jejich postup studovat a je tu vidět aspoň nějaký náznak snahy po skloubení jejich potřeb s těmi našimi. Pokud tam někdo z vás byl a zajímal se mj. i o biodiverzitu, budeme vám vděční, když se nám ozvete a o svou zkušenost se podělíte.

Jmenovala jsem park Südgelände, ale určitě je takových míst víc. Možná by se dal vyzozorovat i určitý posun v tom, co je veřejností vnímáno jako zanedbané a odpuzivé, a co ji naopak okouzljuje svou skutečnou nebo i jen naznačenou přirozeností. Například fotografie u závěrečného článku v časopisu Vesmír č. 2/2020 „Park Zarjad’je“ svědčí o tom, že začínají být moderní křivolaké okraje chodníků se zabíhajícím porostem, schody zasahující mezi keře, atd. Velká část nabídky tohoto moskevského parku se skrývá pod zemí (garáže, ledové jeskyně, koncertní sály, naučné laboratoře aj.) a nahoře je porost symbolizující ruskou step, doplněný napodobeninou tajgy, tundry a severského lesa. Zdá se, že návštěvnosti tenhle styl vysloveně prospívá, ten okázalý „návrat k přírodě“. Z mého pohledu je to ovšem nutné psát v uvozovkách – při sledování videoprocházek dohledatelných na internetu (např. [zde](#)), je totiž jasně znát, že přírodní prvky jsou tu používány čistě jen jako estetický doplněk, aniž by se hledělo na jejich vlastní potřeby. Mnohé z dřevin, které rostou mimo nevelký „les“, smutně vyčnívají ze zadlážděných ploch, vyhlídky jsou lemovány nechráněnými skleněnými prvky, nebezpečnými pro ptáky, rozsáhlé podzemní stavby zabírají místo, kde mohlo být o něco více stromů...

Naturpark Südgelände, Berlín, foto Sarah 3124

Samozřejmě mám na paměti, že vzhledem k extrémně lukrativní poloze v samém srdci největšího evropského velkoměsta je cenné už jen to, že tu je park místo nějakého dalšího obchodního centra - to rozhodně ano. A chápu i to, že lidé touží po pohodlí a zábavě. Mám ale vyzozorováno, s jak velkým očekáváním a nároky bývá něco takového spojeno. V jaké nevýhodě jsou pak obyčejnější místa, kde není všechno na dosah a na povel. Jak často zanikají a nikdo je nelituje, protože přece máme místo nich ve městech takovou pěknou náhradu v tom novém a slavném, co je přece také „přírodní“ a vyhledávané.

Když tohle všechno pozoruju, jsem o to víc vděčná za všechno, co nás může potěšit, a přitom nás to nerozmazluje. Za místa, kde jsme sice vítáni, ale kde přírodu nic netlačí do role herce v divadle s měkkými sedadly a bufetem. Kde ještě pořád můžeme se svými potomky obdivovat obyčejné nenápadné květiny nebo všelijakou „žoužel“ a nejsme zklamáni, že toho uvidíme méně než kameraman v televizním dokumentu. Kde lze trpělivě čekat a ocenit kratičký pohled na divoká zvířata, místo aby se zážitek navyšoval lákáním na pamlsky a kazil se tím, že původně plaší obyvatelé okolní krajiny začnou být dotěrní nebo i nebezpeční a obrátí se to proti nim. Kde místo turistů lačnicích po senzaci potkáváme hlavně spřízněné duše, tiché a pokorné.

Takovéhle příležitosti, kdy nechceme přírodě poroučet a snažíme se jí lépe porozumět, jí pak umožňují něco hodně důležitého – bere si v nich k sobě zpátky nejen krajinu, ale aspoň trochu i nás samotné. **-ah-**

Fotoreportáž o zrození kosů

Kosové jsou ptáci dost důvěřiví. Rok co rok si stavějí hnízda metr, dva nad zemí. Tedy nepochopitelně nízko. Bohužel je pak často vyloupí kočka, tchoř, kuna, v poslední době i přibývající straky. Letos jsem měl na zahradě tři hnízda, dvě na svou polohu doplatila, jen co byla plná vajíček. Jen to třetí, ve starém popínavém klematisu, přežilo. Kosové vychovali mláďata až do vylету. Na štěstí pro mě, postavili hnízdo u verandy zahradní chaty, takže jsem je mohl snadno kontrolovat, aniž bych je příliš znepokojoval. A tak předkládám čtenářům Kompostu fotoreportáž s krátkým komentářem:

1) Někdy ve středu 29. dubna kosice začala horečně stavět hnízdo. Ani moc nedbala na moji blízkost, práce jí šla velmi rychle od ruky, tedy od zobáčku. A hnízdo bylo za den ze stébel hotové.

2) V sobotu 30. dubna začala kosice vymazávat zevnitř hnízdo blátíčkem, jak je kosím zvykem, aby se vytvořila pevná krusta hnízda. I když jsem jí nabídl truhlík se zemí,

stejně začala dolovat stavební materiál z misky s odkvetlými fialkami. Pak jsem pochopil proč. Zem s kořínky se jí lépe nosila v zobáčku a k vymazání hnízda byla vhodnější. Fialky to nakonec přežily.

3) V pondělí 4. května byla už v hnízdě 4 zelenomodrá hnědě kropenatá vajíčka. Pak ještě přibylo páté. Ve čtvrtek 7. května už kosice sedí na hnízdě a odlétá vždy jen na chvíli.

4) Ve čtvrtek 21. května, po dvou týdnech, se už vyklubala 4 malá kosáčata, vzápětí i to páté. Bezmocná slepá holátka. A kosici přibyla starost o potravu.

5) V sobotu 23. května se už malí kosíci mají k světu. Čekám na chvíli, kdy kosice odlétne za potravou – na přiblížení fotoaparátu reagují kosáčata otvíráním zobáčků, považují ho za kosici. Tady doslova platí: kdo zaváhá, nežere.

6) Úterý 26. května: kosáčkové rostou jako z vody a je jich plné hnízdo: matka létá o sto šest a vrací se vždy se zobáčkem plným malých žížalek. Pozoruji, že s donáškou stravy se připojuje i kosí otec. Malí kosové už vidí, objektiv fotoaparátu je spíš leká, přikrčí se. Na fotku mám jen chvíli, během pár vteřin na mě výhrůžně nalétává vždy jeden z rodičů.

7) V sobotu 30. května už jsou kosové skoro opeření a do hnízda se ani nevejdou. Patrně druhý den již hnízdo opustili.

8) V úterý 2. čer. už nacházím hnízdo prázdné. Malí kosové se vydali do světa. Na verandě chaty klid, jemuž jsem za poslední dny skoro už odvykl. **Jiří Wagner**

Foto Jiří Wagner

60. narozeniny Ing. Viléma Hrdličky

Není to tak dávno, co jsme si připomínali 40. výročí vzniku Českého svazu ochránců přírody a jména nejvýznamnějších zakládajících členů strakonické organizace – hlavně Ing. Miroslava Treybala a botanika p. Václava Chána (viz [Kompost č. 10/2019](#)).

Nyní, kdy se blíží jiné významné jubileum, bych chtěla připomenout, že téměř čtvrtinu této doby (skoro deset let) byl předsedou naší strakonické organizace mimořádně pracovitý, zodpovědný, a přitom skromný člověk - Vilda Hrdlička.

S foťákem při „lovu beze zbraní“, foto -ah-

Je třeba ocenit, jak obrovský kus práce vykonal v návaznosti na předchozí činnost naší ZO: obětavě organizoval mnoho dobrovolnických aktivit, sám se všech účastnil nebo některé zastal i sám a po nich ještě vypracovával příslušná hlášení a dokumentaci. Byla to údržba chráněných lokalit v nejbližším okolí, sledování výskytu kání (akce Buteo), motýlů, netopýrů, sýslů, měkkýšů a dalších živočichů, sázení dřevin, vyvěšování a čištění ptáčích budek, vyhledávání a čištění studánek... Naše ZO se tehdy začala připojovat i k novějším akcím typu „Uklidme svět“ nebo do záchranného transferu měkkýšů v okolí Prahy a později i u nás na jihu.

Vildovým článkem „O žabím putování“ ve Zpravodaji města Strakonice (v č. [5/2008](#)) byly odstartovány práce spojené s jarním transferem žab. Nejprve bylo nutné vyzpozorovat, kde a v kterou denní dobu se ropuchy (ale i skokani, čolci atd.) vyskytují nejvíce, kde sbírat se zástěnami a kde bez nich, kam nalezené jedince přemísťovat a co všechno kolem toho zařídit. Ve spolupráci s referátem ŽP MÚ se v roce 2010 povedlo získat odpadové textilie a kůly na každoroční stavbu bariér na Volyňské výpadovce (reportáž z roku 2012 z tohoto mís-

ta s krátkým Vildovým vstupem viz [zde](#)). Dobrovolníci se v následujících letech zapojili do přenášení přes silnice nejen na Volyňské, ale i na Nebřehovické a Řepické.

Při jednáních s MÚ se Vilda snažil také o výsadbu nových stromů a o záchranu těch, které jejich majitelé navrhli ke kácení, zajišťoval průběžně dohodu o regulaci těžby písku v pískovně v Holi za účelem ochrany břehulí, na stejném místě se zasloužil o vyhloubení tůň pro obojživelníky (kuňky), sledoval při zateplování domů, kde hnízdí rorýsi a netopýři... Má opravdu mimořádné znalosti mnoha rostlinných a živočišných druhů (zejména měkkýšů) a jejich způsobu života. Dokáže své zkušenosti předávat dospělým i dětem na přírodovědných výletech a jiných akcích, které účinně pomáhá zajišťovat jeho manželka, také členka naší ZO.

Svým pozorováním se Vilda věnuje už od mládí. Dokáže je vždy nejen pečlivě zdokumentovat, ale i zajímavým a čtivým způsobem popsat, doplnit kvalitními fotografiemi a publikovat. Jemu vlastně mohou strakoničtí ochranáři poděkovat za zavedení internetových stránek naší ZO a jejich správu. Kromě přírody se hodně věnuje i regionální historii. Svě čtenáře si získaly jeho články ve Zpravodaji, v Krasci, v Kráse našeho domova aj., ale hlavně v Kompostu.

Jsem moc ráda, že dál se strakonickou organizací a jejím předsedou Honzou Jurášem spolupracuje a účastní se mnoha ochranných akcí. Moc mu děkuji za všechno, zejména za pomoc při práci s dětmi - MOPíky. Přeji mu pevné zdraví a radost z každého třeba malého úspěchu v práci pro přírodu. **Zdeňka Skalická**

Červencové

Červenec je pro sadaře požehnaný měsíc, kdy si konečně může pochutnat na plodech své práce. Po sklizni sladkých jahod a malin nám přijde k chuti zakousnout se do křupavého, šťavnatého jablíčka. Ze svého dětství jsem si pamatovala letňáky jako zelenavě žlutá sladce kyselá, později měkká, moučnatá jablka. Jednou v létě jsem ale v nedalekých Radosticích, ve křoví u cesty, narazila na starou vzrostlou jabloň s krásnými karmínově červenými plody, které byly velmi sladké. Popis, který se přesně hodil, jsem našla až po dlouhém pátrání v objemné knize "Jablka" autorů A. Dvořák, J. Vondráček, K.

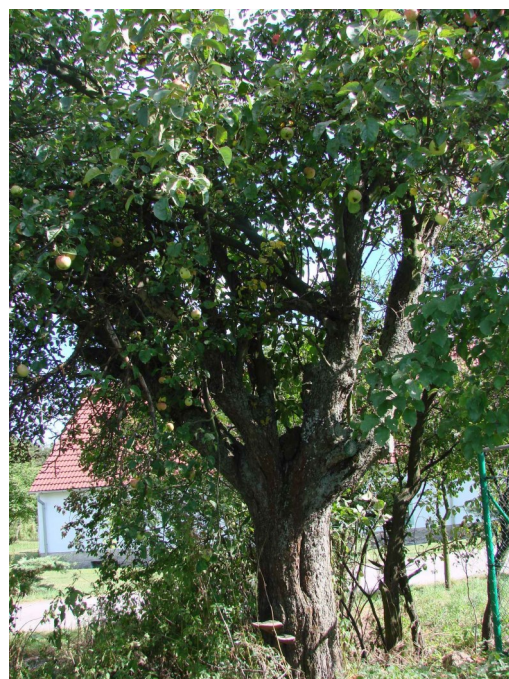

Kohout, J. Blažek. V červenci zralé sladké plody mají překvapivý pomologický název: Červencové.

"Pochází ze SSSR. Bylo vyšlechtěno S. F. ČERNENKEM z křížení Anisu barchatnového s Průsvitným letním, které provedl v r. 1928. Roste středně bujně a vytváří kulovitě rozložitou korunu. Je dobrým opylovačem. Plody jsou střední až větší, ploše kulovité, dosti nepravidelné, hranaté, v kališní části žebernaté. Slupka je slabší, ale pevná, zelenavě žlutá, na sluneční straně má červené až karmínově červené líčko. Lentice jsou bělavé, nápadné. Dužnina je bělavá, měkká, méně šťavnatá, chuti sladce navinulé, dobré, bez výrazného aroma. Sklízí se koncem července až začátkem srpna. Zraje nestejně. První plody dozrávají před Průsvitným letním. Po sklizni velmi brzy moučnatí. Odolnost proti mrazu vysoká, strupovitost i padlím trpí středně."

V prosinci jsem si šla do Radostic vyzbrojena nůžkami na dlouhé násadě pro rouby, ale mohutný strom jsem nemohla najít, až jsem si všimla, že opodál leží velká hromada větví. Byla to nedávno pokácená a rozřezaná jabloň. Jelikož na zemi ležela i celá její koruna, snadno jsem si mohla vybrat dobré rouby. Pak už nezbývalo nic jiného, než čekat, jestli se rouby chytí, něco z nich vyroste a jaké to bude mít plody. Po 4 letech jsem se dočkala krásných červených sladkých jablek. A tak tato mimořádně vzácná a v celých jižních Čechách už možná jediná odrůda Červencového byla zachráněna tak říkajíc pět minut po hodině dvanácté. Proto na svých toulkách krajem mějte oči otevřené. **Dana Kindlmannová**

Červencové z Radostic, foto Dana Kindlmannová

Život mezi tratěmi aneb Možná zapomenutý mokřad

Asi se to stává každému, kdo má rád vycházky ven. Jsou místa, která si plánujeme navštívit, ale protože jsou na dosah, pořád jejich návštěvu odkládáme. Podíváme se na ně z oken auta, vlaku, míjíme je na kole, někdy i pěšky, a stále není na jejich návštěvu čas. A pak přijde doba, kdy si naše vnitřní já řekne: a jako dlouho ještě to budeš, člověče, odkládat... Díky tomu se třeba dočkáme překvapení, co jsme míjeli. Mám podobný zážitek. Místečko s mini-mokřadem, které může mávnutím urbanistického proutku zmizet z okolí města. Kolik takových míst jsem za svého života zažil. Neřkuli, kolik takových míst měli ve své mysli naši předkové.

To moje místo se nalézá mezi dvěma železničními tratěmi. Jedna odváží lidičky do obcí před Volyní a dále a ta druhá fungovala (nebo ještě funguje) jako vlečka k silu před Radošovicemi. A právě tam ten kousek země a vody je. Malá oáza tvořená stromy: olší lepkavou, vrbou jívou, vrbou křehkou, občasným dubem letním, bezem černým, břízou bělokorou a možná ještě dalšími dřevinami, které se střídají bez ladu a skladu a noří své kořeny do malého mokřadu.

Pozorné oko si ve vodním sloupci všimne hbitého pohybu, který při bližším sledování odhalí přítomnost drobných korýšů, lasturnatek. Při vyrušení strnou a vypadají jako kulatá semínka rostlin. Jenže po chvilce se rozhybají a shromáždí se třeba na utopené jehnědě vrby. K tomu se v detritu objevují drobní měkkýši, svinutci běloústí (*Anisus leucostoma*), kteří se někdy odváží na hladinu a sbírají drobnou potravu z vodní blanky. Na břehu je možno zaznamenat přímo u vody plovatku malou (*Galba truncatula*),

Mokřad, foto -vh-

Svinutec běloústý, lasturnatka, foto -vh-

zemounka lesklého (*Zonitoides nitidus*) nebo pod rostlinami či na nich skrytou jantarku obecnou (*Succinea putris*). Na břehu nechybí ani všudypřítomný hlemýžď zahradní (*Helix pomatia*), vlahovka narudlá (*Monachoides incarnatus*), velcí jedinci plamatky lesní (*Arianta arbustorum*) a vřetenatka obecná (*Alinda biplicata*). Ale zpět do vody. Hojně se objevují též velcí zástupci roztočů, červené vodule rodu *Hydrachna*, které nepokojně a obratně proplouvají mezi rostlinnými zbytky. Co by byla voda bez larev? A tak kromě larev vodních brouků možno vidět i larvy komárů pisklavých nebo drobné dafnie. Z pijavek jsem dodatečně určil hltanovku bahenní.

Olše tu má svého brouka, bázlivce olšového, v zemi je možno zhlédnout středně velkého drabčika (*Paederus cf. caligatus*), na rostlinách je k vidění páteříček červený. V jednom okamžiku se

mně podařilo zaznamenat též velké invazivní slunéčko východní. V samotném háji jsem kromě mravenců rodu *Formica* našel malého žlutého mravence s temnou skvrnkou na zadečku, která později pomohla se zařazením do rodu *Temnothorax*. Z mnohonožek jsem našel velkou mnohonožku lesní.

A to vše obklopeno rostlinami, z nichž svítí bílé květy kopretiny obohacené o modř zvonku rozkladitého nebo se v železničním náspu objeví sytá žluť štírovníku růžkatého. Kdo se nesoustředí pouze na svět u svých nohou, může pozorovat i rozličné ptactvo a slyšet jeho zpěv. Mně se podařilo zastihnout sýkoru koňadru, pěnici hnědokřídrou, budníčka menšího, vrabce domácího, holuba hřivnáče, strakapouda velkého, drozda kvíčalu, bažanta obecného nebo straku obecnou.

Čas tady utíká rychle a všechno se zaznamenat nedá. Určitě zde žije ještě spousta jiných zvířátek, včetně těch větších, kteří se před člověkem raději schovají.

Když už chce pozorovatel tuto lokalitu opustit, může se vydat pěšinou k nedalekým Mutěnicím. Rozhodně nebude ochuzen. Sluch mu obohatí zpěv dalšího ptactva. Oko potěší vzrostlé stromy, mezi nimiž se objeví i malé krsky topolu bílého nebo pár keříků kaliny obecné. Pod stromy se skrývají též utečenci ze zahrádek či polí, jako např. rudé květy jetele inkarnátu.

Inu, kdo se chce potěšit, své si najde. Jen jde o to, aby podobná místa nezhlitla městská expanze deroucí se do volné krajiny. Přece jen může v našem případě jít jen o místa, která pro jejich blízkost můžeme přehlížet a vyhodnotit jako nezajímavá.

-vh-

Cesta odnikud nikam? Foto -vh-

Záhada duběnek

Jdete-li létem, můžete si občas na listech dubů všimnout zelených, později žlutých a hnědých kuliček. Celkem ještě všeobecně panuje povědomí, že jsou to duběnky a že jsou způsobeny nějakým hmyzem a hlavně, že se z nich dřív dělал inkoust. Tady ale naše vědomosti pomalu končí. Tak jak je to s těmi duběnkami?

Jejich vznik opravdu způsobuje celkem nenápadný hmyz - nepatrná žlabatka dubová. Černá muška s průsvitnými křídly velká jen několik milimetrů. Samičky tohoto hmyzu koncem jara kládou vajíčka nejčastěji na spodní strany dubových listů, někdy i na dubové větvičky. Vylíhlé larvičky vylučují látky podporující růst. Vznikají kulovité útvary velké 2-3 cm zvané háčky. Larvy se tak obklopí rostlinným pletivem, z něhož jednak berou potravu a jednak se v něm ukrývají. Na podzim jsou už žlabatky dospělé a prokousávají se z háčky ven. Poznáme to podle tečky na duběnce. Zajímavé, že se líhnou jen samičky, které neoplozené (partenogeneze) nakladou v zimě vajíčka do pupenů dubů do maličkých háček (cca 3 mm). Z nich se vyvinou koncem zimy samičky i samečkové. Oplodněné samičky nakladou koncem jara vajíčka na dubové listy a celý cyklus jejich vývoje se opakuje.

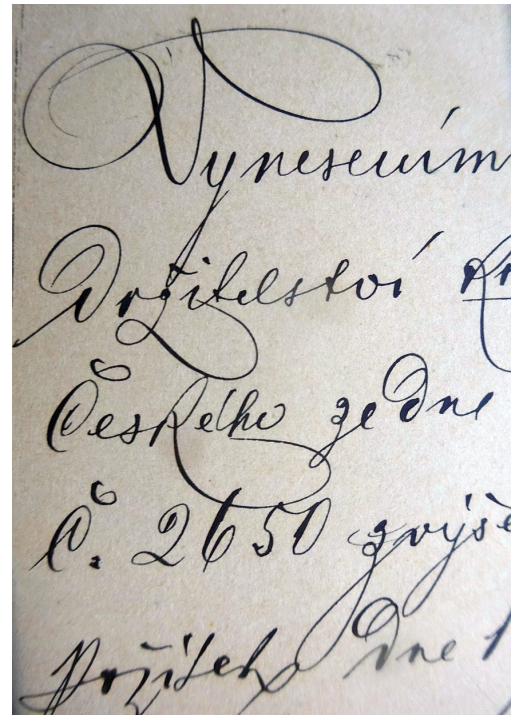
Na začátku byla duběnka... Foto J. Wagner

A jak je to s tím inkoustem? Ve starověku se používal pro psaní inkoust ze sazí, tzv. čínská tuš. Ta ale měla jednu nevýhodu – že ucpávala pera. Ve středověku se v písemnictví ujal vlády inkoust z duběnek. Jeho příprava byla celkem jednoduchá a také mnohem lépe držel na pergameni či papíru. Tím byl zvláště vhodný pro důležité listiny. Přiznám se, že jsem si dřív myslel, že se na podzim nasbírají už tmavé duběnky a z těch se ten inkoust nějak vymačká. Ale ne. Tu tmavou barvu duběnkou inkoustu nedávají. Duběnky totiž obsahují tříslovinu zvanou tanin. A ta v reakci se železem, přesněji řečeno se solí železa (zelená skalice) vytváří tmavý pigment, který je základem inkoustu. Tanin se nejdříve ve vodě z rozdrčených duběnek vyluhuje. Přidá se zelená skalice a jako pojídlo nejčastěji arabská guma a je v podstatě hotovo.

Duběnkový inkoust kraloval ve světovém písemnictví od středověku až po 20. století. Ale zdá se, že už dokraloval. Dnes v čase laserových tiskáren píše inkoustem málokdo. A píše-li, už to není inkoust z duběnek, ale náhražka chemického průmyslu. I když - co nám brání, abychom si duběnkový inkoust sami udělali?

Žlabatka dubová. Takový nenápadný hmyz - a přitom všechny naše historické písemnosti vznikly i její zásluhou. **Jiří Wagner**

A jak je to s tím inkoustem? Ve starověku se používal pro psaní inkoust ze sazí, tzv. čínská tuš. Ta ale měla jednu nevýhodu – že ucpávala pera. Ve středověku se v písemnictví ujal vlády inkoust z duběnek. Jeho příprava byla celkem jednoduchá a také mnohem lépe držel na pergameni či papíru. Tím byl zvláště vhodný pro důležité listiny. Přiznám se, že jsem si dřív myslel, že se na podzim nasbírají už tmavé duběnky a z těch se ten inkoust nějak vymačká. Ale ne. Tu tmavou barvu duběnkou inkoustu nedávají. Duběnky totiž obsahují tříslovinu zvanou tanin. A ta v reakci se železem, přesněji řečeno se solí železa (zelená skalice) vytváří tmavý pigment, který je základem inkoustu. Tanin se nejdříve ve vodě z rozdrčených duběnek vyluhuje. Přidá se zelená skalice a jako pojídlo nejčastěji arabská guma a je v podstatě hotovo.

...a na konci úřední spis. Foto J. Wagner

Pojízdná zahrádka pro každého

V Centru sociální pomoci Vodňany založila paní ředitelka Mgr. Bc. Daniela Davidová Klub zahrádkářů poté, co viděla, s jakým úžasem a láskou skupina seniorů buduje svou vysněnou zahrádku. Ať už šlo o pěstování paprik, okurek a cuket od naklíčeného semínka, nebo o pěknou květinovou výzdobu terasy. Dlouhou dobu celý personál přemýšlel, jak dopřát tento zážitek i uživatelům, kterým už zdraví nedovolí se do naší zahrady dojít podívat. Když vtom paní ředitelka domova na tento

Foto Lucie Michalová

popud zahlédla možnost floramobilů od firmy Lipka, které do domova pořídila. Díky novým pojízdným vozíkům, do kterých se vejde veškeré zahradnické náčiní, náhradní květináky a i zásoba zeminy na přesazování, můžeme dovést kus zahrádky přímo k lůžku nechodících uživatelů. Seniorům, kterým zdraví nedovolí ani sázet květiny, prospívají alespoň hmatové či čichové zážitky, které je stimulují. Zahrada a hlína působí na seniory, jako by rázem zapoměli na vše, co je bolí a trápí. Vzpomenou si na mládí a na své záhonky, což je vede k dlouhým rozhovorům, uvolnění a dělá je to šťastnými. Díky floramobilům můžeme

Pestrokrovečník protáhlý

Pestrokrovečník protáhlý (*Tillus elongatus*) je brouk velký 7–10 mm. Štít samečka je černý, u samičky červený. Má se vyskytovat v květnu a červnu ve starých bukových i dubových lesích. Brouci sedají na dřevo, na sáhové dříví, létají k rozkvetlým lípám. S tímto broukem jsem se setkala 13. 5. 2020 na okraji obce Chanovice na hromadě dřeva. S palivovým dřívím se může dostat do domácností. Dospělci i larvy jsou dravci, kteří loví především larvy hmyzu žijícího ve dřevě, například červotočů nebo tesaříků a krasců. Larva pestrokrovečnicka protáhlého se vyvíjí hlavně ve starých bucích, ale i v bříze, lípě aj. Patří k vzácnějším druhům brouků. **Eva Legátová**

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

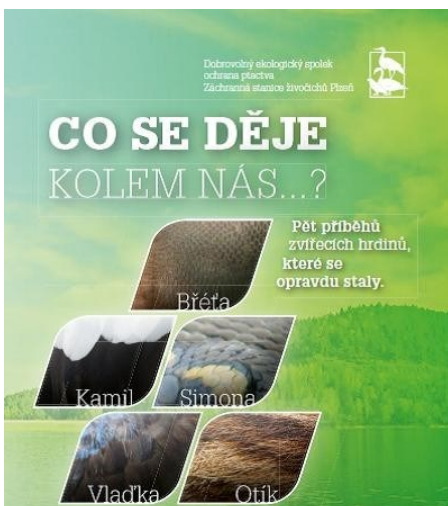
ZAHRADNÍK, J.: Brouci, Aventinum, Praha, 2010.

Večer s dokumentem – 77. díl – naučná videa z Plzeňska

"... Kokotské rybníky na Rokycansku kousek od obce Bušovice jsou opravdu úctyhodným příkladem toho, jak lze revitalizovat a vylepšit kulturní krajinu s ohledem na přírodu a volně žijící živočichy... Citlivě zpracovaný projekt a jeho samotná realizace za podpory EU včetně plánu hospodaření a udržitelnosti lokality je vzorovým příkladem toho, jakým směrem by se podobné projekty měly ubírat."

Jste-li zvědaví, jak to na tomhle utěšeném místě vypadá, můžete se tam podívat díky skupince ochranářů z Plzeňska - stačí kliknout [zde](#). A pokud jste se někdy zabývali jarním transferem obožitelů přes silnici k místu rozmnožování, možná vás napadne, že jste dostali tenhle krátký klip darem, za odměnu za vaše přispění k dobrému průběhu žabích námluv. Tady totiž můžete zblízka a v dobrém světle vidět něco, u čeho kolikrát v březnu a v dubnu nakonec ani nejste a jen tušíte, co se po vašem návratu od vody odehrává.

Pan **Vladimír Nový** nafilmoval spokojené ropuší páry na břehu i ve vodě, přidal snímky okolního porostu a hladiny, to vše sestříhal a vystavil spolu s mnoha dalšími podobnými příspěvky na internet. Povedlo se mu to pokaždé výborně, a přitom to muselo být v terénu a s živými zvířaty hodně těžké. Na nás je vědět o tom a vychutnat si obrazy, příjemnou hudbu i zasvěcené komentáře, napsané a zrežirované převážně **Karlem Makoněm**, pracovníkem **plzeňské Záchrané stanice živočichů a kolegou z Dobrovolného ekologického spolku ochrany ptactva** ([zde](#) si můžete prokliknout jejich dvojportrét, [zde](#) výjevy z natáčení). Je pěkné dívat se také někdy na něco povzbudivého, a ne se pořád jen probírat dalšími a dalšími problémy. Co může milovníky přírody potěšit víc, než když se kromě nových nebezpečí dozvídají i o tom, co se daří? A co jiného promítnout dětem, aby se na zodpovědný přístup k našemu okolí naladily?

Děti jsou pro plzeňské ochránáře tou hlavní cílovou skupinou. Pořádají pro ně množství akcí a také videa vytvářejí tak, aby se líbila právě jim. Je v nich poučení a zároveň i legrace a napětí. Sledujeme skutečné příběhy konkrétních živých tvorů - a stejně jako v životě se někdy chvějeme obavami, jak to dopadne, jindy jen s potěšením přihlížíme a jsme v klidu. Vlaštovka Vladka ([zde](#)) vypráví za přispění herečky Marthy Issové historii svých cest do Afriky a zpět a rodičovských zážitků, užovka Simona ([zde](#)) je vděčná za záchranu života po střetu se zahradní sekačkou, bobřík Břěta ([zde](#)) byl jako mládě odnesen z domova velkou vodou, mladý divočák Otík ([zde](#)) potřeboval pomoc lidí po pádu do propasti v prostředí, o němž by se dalo napsat do seriálu "Urbex", čáp Kamil ([zde](#)) se i na takových místech cítí bezpečně a rád se tu přiživuje...

Kromě Marthy Issové se podařilo k namluvení komentářů získat Pavla Lišku, Taťjanu Medveckou, Josefa Somra a Jiřího Lábusu. Dále jsou v tiráži uváděna např. tato jména a přezdívky: Jana Bulanová, Robert Trnka (spoluautoři), Varhan Orchestrovič Bauer (hudba)... A nejhezčí je vždycky tento titulek: "Námět: sama příroda". Společný název je „Co se děje kolem nás...?“

Spolek [DES OP](#) tvoří nejen videa a DVD, ale také pěkné výukové karty - jejich prezentaci můžete vidět např. [zde](#) nebo [zde](#). Jejich oblibu u dětí můžu potvrdit z vlastní zkušenosti, protože některé z nich používáme i na schůzkách našeho spolku Ledňáčků. I tohle je tedy něco, za co můžeme být vděční. Hlavně ale je obdivuhodná samotná činnost pracovníků Záchrané stanice, nikdy nekončící a náročná, nutící k životu ve stálém stavu pohotovosti. Každ-

dou chvíli se může ozvat telefon s nějakou naléhavou zprávou. A i kdyby ne, je toho plno, co se děje podle plánu, od jara do zimy (viz např. [zde](#)). Chtělo by se vám například vlézt do 70 m dlouhého labyrintu úzkých kanalizačních trubek a vysvobodit odtud labutí mládě (zahnané volně pobíhající psem)? Báli byste se při kroužkování dravců? Máte dost trpělivosti k vyjednávání s lidmi, naladěnými na úplně jinou notu a ne zrovna přátelskými? Jste-li v ochraně přírody aktivní, pak vás jistě těší každá připomínka toho, že v tom nejste sami. A pokud patříte k přihlížející většině, můžete se dovědět, co všechno to ty které aktéry stojí, proč se do tak náročných činností pouštějí a co to znamená pro živočichy, žijící skrytě v naší krajině. Obvykle nejde o nic menšího než o nutné podmínky k životu nebo o život sám! **-ah-**

Pozvánky - červenec 2020

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Výlet do okolí Jedlové na Volarsku

SO 4. 7.: Sraz v 7:00 před nádražím ČD. V 7:10 odjezd **do stanice Lenora-zastávka**. Tam nás bude v 9:00 čekat **Ing. Josef Peka**, profesionální šumavský průvodce (poplatek 100,- Kč, až na místě). Půjdeme lukami **podél meandrů a slepých ramen Vltavy**, mezi NPR Velká Niva a I. zónou NP Malá Niva na Soumarský Most, pak na **na vrch Jedlovou** (výhled, bukový les) a přes **Brixovy Dvory do Volar** (cca 16 km). Odtud jede vlak každé dvě hodiny, např. v 17:02. Trasu lze případně přizpůsobit. Více na www.csop-strakonice.net nebo na pobočce ŠK Za Parkem.

Střeдеční zastavení

ST 15. 7.: Sdílení, ztišení, inspirace. Krátké poetické ukázky, tentokrát např. z díla Jana Vodňanského. Sraz v 16:30 před pobočkou Za Parkem, po dohodě lze jít dovnitř, ale i ven.

Výstavky

Výstavka „12 let činnosti strakonických MOPíků-Ledňáčků“. Dále **výstavka rostlin** na určování (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně v Husově ul. č. 380. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejlepší knihy aj. Otevřeno Po a Čt 13–18, St 8–12 hod. s výjimkou ST a ČT 8. – 9. 7.** (dovolená). Více na pobočce ŠK Za Parkem (380 422 720, hrdlickova@knih-st.cz). **-ah-**

Pozvánky odjinud:

Kdy a kde můžete letos zachránit šumavský mokřad?

V [červnovém čísle](#) Kompostu jsme publikovali pozvánku na dobrovolnické akce věnované obnově odvodněných mokřadů v národním parku. Dostáváme slibu a přinášíme konkrétní termíny a lokality, kde budeme letos na rušení drenážních rýh pracovat, k dobru přidáváme i tři samostatné mokřadní exkurze. Pokud vás naše snahy zaujaly, budete se chtít zapojit a zažít s námi den či víkend v těch pravých šumavských mokřinách, směřujte svoji pozornost na webové stránky life.npsumava.cz a klikněte na kalendář akcí. V něm najdete detailní popis jednotlivých "Dní pro rašeliniště" a zároveň způsob, jak se na akci přihlásit. Již v Kompostu můžete ověřit, jestli se vám některý z naplánovaných termínů do programu na léto/podzim hodí:

DATUM	TYP AKCE	LOKALITA	TRASA EXKURZE
11.7.	exkurze	Mokřady na Prášílsku	Malý Bor - Skelná a zpět
25.7.	exkurze	Mokřady ve Vltavském luhu	Dobrá - Žlebský potok - Soumarské rašeliniště - Březina - louky pod Dobrou a zpět
16.8.	den pro rašeliniště	Kameničná u Prášil	Kameničná - Křemelná - Frauenthal - Vysoké lávky a zpět
22.-23.8.	víkend pro rašeliniště	Smrkový vrch na Modravských pláních	Rokytecké slatě - údolí Rokytky - Roklanské slatě a zpět
5.9.	den pro rašeliniště	Smrkový vrch na Modravských pláních	Smrkový vrch - Šárecké slatě - Javoří Pila a zpět
6.9.	exkurze	Mokřady na Filipohuťsku	Filipova Huť - Pod Lovčí - Tetřevské slatě a zpět
19.-20.9.	víkend pro rašeliniště	Nová Hůrka	Nová Hůrka - Novohůrecké slatě - Höhal - Slučí Tah a zpět
3.10.	den pro rašeliniště	Slučí Tah	Slučí Tah - soutok - Höhal a zpět
10.10.	den pro rašeliniště	Nové Údolí na Stožecku	Nové údolí - Hraniční potok - Na spálenci a zpět

Drobné smetí

Rusko se potýká s rozsáhlou ekologickou katastrofou

29. května uniklo z elektrárny v severoruském Norilsku velké množství ropných produktů, které kontaminovaly řeku Ambar-naja a její okolí. Více informací viz [zde](#).

Písek nedostal dotaci na retenční nádrže Mlaka

Kontroverzní projekt písecké radnice na vybudování lesních nádrží poblíž obce Mlaka, o kterém jsme psali v [č. 11/2019](#) a který by mohl poškodit cenné mokřadní biotopy, je prozatím pozastaven. Důvodem je neschválená dotace. Více se dočtete [zde](#).

Petice za zachování českovalenické jírovcové a lipové aleje

Proti „jednorázové obnově“ jírovcové a lipové aleje v Českých Velenicích se staví petice, která žádá přehodnocení záměru, zachování vitálních stromů a obnovu postupnými zásahy. Petici můžete podepsat [zde](#). -jj-

Literární okno

Sapiens - úchvatný i úděsný příběh lidstva

Antropologických publikací o vývoji lidského druhu by se našla velká spousta. Pětisetstránková kniha izraelského historika Juvala Noacha Harariho se od jejich tradičního pojetí poměrně výrazně odklání. Jeho pojednání je vyplněno množstvím zajímavých souvislostí, spekulací a nekonformních vizí. Pokouší se přinést odpovědi nejen na běžné otázky typu "Kde a jak jsme se vyvíjeli?", ale také "Proč zrovna Homo sapiens byl tak úspěšný?" nebo "Kam vlastně směřujeme?".

Není nejmenších pochyb o tom, že náš živočišný druh se tak trochu vymyká evolučnímu pojetí pohledu na svět a fungování zvířat a rostlin v něm. Poprvé v historii planety Země se jeden druh rozšířil takovým způsobem, že začal fungovat z velké části mimo přirozené regulační mantinely ekosystémů a také na úkor většiny ostatních druhů fauny a flóry. Jak dlouhá a nakolik komplikovaná cesta k tomu vedla, přináší kniha Sapiens - úchvatný i úděsný příběh lidstva.

Navzdory vznešenému pojmenování "moudrý" mnoho důkazů hovoří o čistě kořistnickém způsobu cesty člověka k nadvládě světa. Příkladem z dávné minulosti budiž vytlačení konkurenčních neandertálců nebo likvidace megafauny v nově obsazovaných územích. Důležitou roli mohla hrát také existence sdílených mýtů, která nás dost možná odlišovala od příbuzných lidopů. Sdílené mýty neboli kolektivní představy nám pomohly spolupracovat na početně vyšších úrovních, než byly tlupy o několika desítkách jedinců. Cesta člověka se uchýlila jiným směrem také díky tzv. kognitivní revoluci, která umožnila předávat větší množství informací širšímu okruhu jedinců a představovat si složitější souvislosti.

Velmi zajímavé je pojetí zemědělské revoluce, které je většinou badatelů chápáno pro vývoj druhu homo sapiens pozitivně. Zde je však naznačeno, že usazení se na jednom místě a produkce většího množství potravy může být sice krátkodobě výhodná, ale člověka zemědělství spíše uvrhlo do jakéhosi dobrovolného otroctví s omezováním vlastních schopností, jednostrannou a tudíž méně kvalitní stravou a většími požadavky na velmi náročné práce s nejistým výsledkem. To sice umožnilo výrazný nárůst populace, ale změnilo se v začarovaný kruh, ve kterém je vykořisťován sám člověk i půda, na které hospodaří. "Přežití pomocí lovu a sběru vyžadovalo od každého skvělé schopnosti. S příchodem zemědělství a průmyslu vznikly 'rezervace pro blbce', takže i méně schopní jedinci mohou přežít jako nosiči vody nebo dělníci u pásu a předávat své geny dál." Autor chápe zemědělskou revoluci jako "největší podvod v dějinách", který uvrhl člověka žijícího v rovnováze s přírodou do každodenní lopoty ve prospěch několika vybraných druhů rostlin a živočichů. V mnohém tento mechanismus připomíná i životy velké části lidí dnešního světa.

Naše schopnost vytvářet kolektivní mýty postupně vyústila ke vzniku tzv. imaginárního řádu - tedy společenských pravidel, která se neřídí naší přirozeností, ale všeobecně sdílenou vírou. Tento princip umožnil vznik velkých měst, prvních státních útvarů a říší. Jsou na něm dodnes založeny právní předpisy, ekonomické doktríny nebo náboženství. A pomáhal ospravedlňovat i historické zločiny jako otroctví, nerovnost pohlaví nebo rasismus.

Dalším milníkem, který uvrhl svět v ještě větší chaos, byl vynález peněz. "Pokud lze

všechno směnít a důvěra závisí na anonymních mincích nebo mušlicích, začne to podřývat místní tradice, blízké osobní vztahy i morálku. To vše je postupně nahrazováno neosobními zákony nabídky a poptávky." Peníze kromě svých některých výhod odstartovaly zánik lidských společenství a kultur a vedly ke vzniku nejmocnější víry dneška. Proměnily svět v "jediné ohromné a bezcitné tržiště". Významný vliv obchodu na utváření světa nejvýrazněji zapůsobil sléváním drobných zeměpisných útvarů a kultur ve větší celky a nakonec až ke vzniku imperiálních vlád.

Yuval Noah Harari

SAPIENS

ÚCHVATNÝ
I ÚDĚSNÝ
PŘÍBĚH
LIDSTVA

Velmi zajímavý je pohled na kulturní vývoj lidstva. "Neexistuje žádný důkaz, že prospěch lidstva postupem času nějak výrazně roste. Nemáme důvod, abychom se domnívali, že kultury, které lidem prospívají, uspějí a rozšíří se, zatímco ty méně prospěšné zaniknou." Existují domněnky, že rozvoj kultury funguje na principu opakování a šíření, jež se dají vysvětlit teorií her. Podobným zákonitostem podléhají i ostatní čistě negativní lidské činnosti, jako jsou závody ve zbrojení nebo ničení životního prostředí ve prospěch růstu hospodářství. Stejně tak vědecký výzkum není řízen tím, co je pro člověka prospěšné, ale tím, kolik do kterých oblastí přiteče prostředků od vlád a komerčně zainteresovaných skupin. Podporou vědeckého výzkumu je vysvětlováno i vůdčí postavení Evropy v posledních staletích lidského vývoje. Trojčlenkou úspěchu několika západních civilizací je tak věda-imperialismus-kapitalismus.

Ekonomický systém se dostává do smrtících otáček zejména vynálezem úvěru, který z peněz dosud kryjících hodnotu suroviny či služby dělá virtuální údaj na kusu papíru nebo v počítači. "V posledních letech chrlí vlády peníze neuvěřitelným tempem. Všichni se děsí, že by současná krize mohla zastavit hospodářský růst. Proto tisknou biliony nekrytých dolarů, eur a jenů, zaplavují trh levnými úvěry a doufají, že vědci, technici a inženýři přijdou s nějakým skvělým řešením dříve, než bublina splaskne."

Kapitalismus a konzumerismus jsou chápány jako dvě hlavní síly formující dnešní svět. "Stane-li se hospodářský růst nejvyšší metou bez morálního omezení, dojde ke katastrofě. Ideologie jako nacismus a komunismus povraždily miliony lidí z nenávisti. Kapitalismus ale zabil miliony lidí bezohledností a čistou chamtivostí." ... "Konzumerismus považuje co největší spotřebu za věc dobrou. Vybízí nás, abychom si dopřáli, rozmazlovali se, a dokonce se přílišným pitím a jídlem pomalu zabíjeli. Šetrnost je považována za nemoc, která by se měla léčit." ... "Je to první náboženství v dějinách, jehož přívrženci plní, co se po nich žádá. A jak poznáme, že nás opravdu čeká ráj? Viděli jsme to v televizi."

Popisovaná publikace možná obsahuje množství nepodložených spekulací. Zároveň však tvoří ucelený popis historické cesty našeho druhu. Jeho pomyslná akcelerovaná křivka po několika zásadních změnách uvedených výše však v mnohém nenačnuje, že jde o vývoj pozitivní - a to ani v náš vlastní prospěch. Nemluvě o našich dopadech na životní prostředí a další život na naší planetě. "Na současné úspěchy moderních Sapiens můžeme být hrdí jen v případě, když zcela odhlédneme od osudu ostatních živočichů." Zdokonalování dokonce nevedlo ani k naší větší spokojenosti. Pokud však chápeme dějiny jako z velké části nahodilý vývoj událostí ovlivňovaný spoustou nepředvídatelných faktorů, nemůžeme ani zdaleka říci, že vyústí v obrovskou globální krizi. Všechno je zatím otevřené. "Dějiny skutečně nelze jednoduše vysvětlit nevyhnutelnou zákonitostí a nedají se předvídat. Jsou chaotické. Je v nich tolik sil a jejich vzájemné působení je natolik složité, že i docela nepatrné změny mohou vést k zásadně odlišnému výsledku." -jj-

Dát živou vodu všem...

Začátek prázdnin, to je tak sváteční doba, že na tom nic nemění ani zvláštnosti letošního roku. Ať už jsme chodili do práce, nebo jsme na čas přesunuli činnost domů, ať se žáci učili i bez školy pilně, nebo liknavě, volno vítá každý a asi většina z nás má jeho představu spojenou s touhou po přírodě. Za sebe to nemám tak vyhocené, že bych z města doslova utíkala, a dokonce se můžu přiznat k tomu, že být doma se mi vlastně moc líbí - ale venku jsem ještě o hodně radši, to ano. Sice se bojím za bouřky, ve studeném větru se klepu i tuhnu zároveň, za horka si vysloveně zoufám, nic z toho zkrátka nijak zvlášť dobře nezvládám, ale i tak mi příroda za to stojí, přes tohle všechno nepohodlí tam být. Po civilizaci se mi zasteskne jen výjimečně a ani si takových okamžiků moc nepamatuju. Jeden se mi ale se všemi podrobnostmi vybavil před pár týdny, v den, kdy jsem se dověděla neuvěřitelnou zprávu o úmrtí pana Dušana Vančury ze Spirituál kvintetu (více o něm např. [zde](#), [zde](#) nebo [zde](#)). Tedy 16. 4.

Vzpomněla jsem si na chvíli, kdy jsem si myla ruce v čistém potůčku na Šumavě, za sebou několik nádherných dní cyklistického putování a před sebou ještě pár dalších. Všude kolem lesy, v noci spaní pod širákem, ve dne legrace a spousty drobných dobrodružství... k tomu musím ještě připomenout moje tehdejší mládí (bylo to tak nějak v roce 1982)... zkrátka bylo to tam krásné. A najednou mi zurčení vody připomnělo hudbu. Pomyslela jsem si, že kdybych byla teď doma, pustila bych si desku se Spirituál kvintetem. Podivila jsem se, co mě to napadá, hned jsem zase to pomýšlení na křeslo a gramofon pustila z hlavy, nasedla jsem na kolo a spokojeně šla-

pala po písčité pěšině dál. A přesto: z nějakého důvodu mi tenhle nepatrný zážitek zůstal v mysli uchovaný. Při některých koncertech a podobných příležitostech se mi dokonce sem tam vetřel do povědomí a propojil se s požitkem z poslechu a s vděkem vůči tvůrcům, ať to byl někdo z oblasti folku nebo klasiky nebo třeba jazzu. Určitě proto, že upřímnost projevu, plynutí těch pravých tónů a slov, to jde se vzpomínkou na lesní potok moc dobře dohromady.

A teď, toho 16. 4., byla vzpomínka na všechnu tu krásu takovým mým malým poděkováním panu Vančurovi a všem ostatním z mojí oblíbené skupiny. Vystřídalo se ve Spirituál kvintetu členů několikero a dokázali se vždycky navzájem doplňovat tak dobře, že se tohle hudební seskupení udrželo celých šedesát let. Tolerance, přátelství, poctivost, kázeň - to všechno v tom jistě hrálo velkou roli. A co bylo asi to vůbec nejdůležitější, to je vyjádřeno v textu písně Žízeň, jehož autorem je právě Dušan Vančura:

*"Když kapky deště buší na rozpálenou zem,
já toužím celou duší dát živou vodu všem..."*

*... Stokrát víc než slova hladká jeden čin znamená,
však musíš zadní vrátka nechat zavřená,
mně čistá voda schází, mně chybí její třpyt,
vždyť z moře lží a frází se voda nedá pít...*

*... Ten pramen vody živé má v sobě každý z nás
a vytryskne jak gejzír, až přijde jeho čas..." -ah-*

Foto -ah-

Červencová krajina Jirky Wagnera

Červenec je měsícem sedmým. Má něco, co jiný měsíc nemá. Začínají dvouměsíční prázdniny – což je omamný pocit nejen pro školáky. I my, dávní „poškoláci“, alespoň na chvílku té atmosféře plné nekonečného volna, nadějí a očekávání letních dobrodružství podléháme také. Mladí čápi už na hnízdě zkoušejí křídla. Rorýsi létají bouřce naproti. Jahod, malin a třešní plno. Teploměr pokouší třicítku. Zelené ostnaté paličky mladých kaštanů. V sudu s vodou komáří larvy. Vodáci na Otavě. Žluté strniště po posečeném ječmenu. *Červenec – z paren, dešťů, bouřek a potu spletenec!*

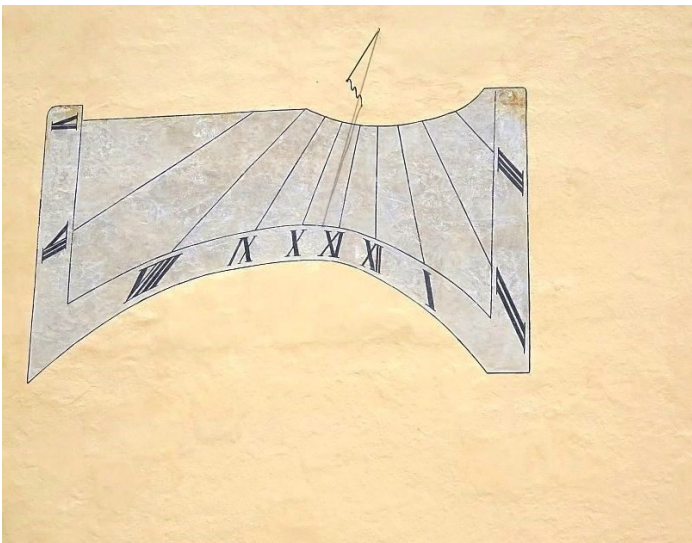

Foto Jiří Wagner

NAD VRCHEM KBÍLEM

dusné mraky.

Hrom vrčí

už během chvíle.

RYCHLE PŘIBÝVÁ

dnů července.

Ještě víc

květů slunečnic.

CO ČERVENEC DÁ,
jídám.

*Rudé maliny
s višněmi střídám.*

V POLEDNÍM ŽÁRU

*jen slunečním hodinám
jde se vždy lehce.*

JAK PTAČÍ GOLEM

*chodí si pomalu čáp
sklizeným polem.*

Listovka

Lilie a šnytlik, jak se to rýmuje?

Ale ano, rýmuje se to. Šnytlik i lilie denivka rostou často pospolu a někdy se sejdou i na stole v kuchyni, ke všeobecné spojenosti strávníků. Na internetu v diskusi o pravopisu někdo napsal o šnytliku několik legračních slok, například o tom, že *"... Takto končí hloupé spory. Nakrájení na brambory. I když přijde ti to tíž, šnytlik s ypsilonem piš!!!"* (viz [zde](#)). To by se určitě líbilo panu Františkovi z knížek o Gabře a Málince z Valašska. Jejich autorka, Amálie Kutinová, v nich vděčně vzpomíná, jak švagr Fanúšek vymýšlel naučné veršovánky pro lepší zapamatování účinků léči-

vých bylin. Například na melodii "Trávo, trávo, trávo zelená" se zpívalo: "Ke kloktání šalvěj zelená - sušte si ji na zimu, pro angínu, pro rýmu...". Jestlipak by něco takového ještě bavilo dnešní děti? A vědí, že šnytlík je pažitka? Vlastně, vědí vůbec, že to drobné a dobré v pomazánce se jmenuje pažitka? Ty, které vidí jídlo vždycky jen hotové, možná ani netuší, co v něm je. Pokud ale pomáhají bylinky a zeleninu pěstovat a zpracovávat, pak se snad zajímají více. A i v paměti jim to snáz zůstane.

U nás na zahrádce pěstujeme jak šnytlík na nať, tak i denivku na chutná jedlá poupata. Líbí se nám ovšem i na pohled. Kvetou ve stejnou dobu a jejich barvy, fialová se žlutou, spolu hezky ladí. Mají sklon se rozlézat na záhonech až příliš, a tak je sem tam protrhávám a dávám je pak doma do vázy. Když přidám ještě to, co vyplejeme na dalších záhonech nebo prostříháme u cesty (kuklík, česnáček, příliš přečuhující větvičky z živého plotu...), je z toho zajímavá kytice pro doma nebo do výstavky rostlin do knihovny. Tuhle výstavku totiž nedoplňuji tím, co bych do ní schválně trhala, ale skoro jen tím, co by se tak jako tak muselo zkrátit. Na potrérování zájemců o určení druhů to pro začátek stačí, a kdo projeví hlubší zájem, toho pozvu ven. Na organizované výlety, nebo případně i soukromě, podle toho, jaké má kdo možnosti a chuť se učit. V létě se zabýváme hlavně květy, v zimě poznáváním větviček podle pupenů.

Na květinovou výzdobu pořízenou z toho, co bych jinak dala na kompost, jsem si zvykla a jinou bych ani nechtěla. A na kompost to potom přijde tak jako tak. Zahrádka nabízí pořád něco a okolí domu i knihovny také. Je navíc zajímavé si všimnout například toho, že pryskyřník vydrží ve sklenici s vodou dlouho (podobně jetel, břechťan, vrbina, turan, kapradí, větvičky z hlohu, z růže...), naproti tomu pomněnka brzy zvadne, chrpa změní barvu z modré na bělavou, pivoňkové květy za pár dní opadají (zato listí zůstane pěkné), orlíčkové nebo černuchové také, rozrazilové opadají rovnou po cestě zvenku a zůstanou jen pěkně tvarované listy, javorové listí zplihne, kaštanové se zkroutí, snítky ptačího zobu ztratí sytou barvu (nebo jindy naopak zůstanou dlouho svěží, protože pustí kořínky). Vratič mívá pod květem mšice, z kostivalu je často potřeba oklepat mravence, větvičky tavolníku se nedají šetrně zalomit a musí se stříhat... Takřka ideální jsou naproti tomu šeříkové, klidně i bez květů, kterých je k máni vždycky dost a jen tak nezvadnou. Podobně vděčné jsou jahodníkové trojlístky v malé vázičce nebo v lékovce. A někdy dávám přebytečné jahodníkové trsy jen tak pro radost do květináče na balkon. Hodně se toho dá doma také vypěstovat z pecek a pozorovat, jenže je pak problém s umístěním, když stromek nebo keřík vesele roste a už se pak nikam nevejde. Některý můžete tvarovat, jiný ne (třeba datlovou palmu...).

Lilie, růže, chrpa, šnytlík..., foto -ah-

Na závěr jsem si nechala úryvek z knížky **Geralda Durrella "O mé rodině a jiné zvířeně"**. V kapitole "Mluvicí květiny" vypráví stará paní o tom, jak dostala kytici složenou z aster a z jedné růže, což byla špatná kombinace. A jak se povedlo chudinku růži zachránit: "... Vzala jsem ji pryč, dala ji do vody a dala jsem jí půlku aspirinu. Aspirin růžím tak svědčí. Drachma je dobrá pro chryzantémy, aspirin pro růže, koňak pro hrachory a pár kapek citrónové šťávy pro dužnaté květiny, jako jsou begónie... Já jim vyměňuji vodu jednou týdně a nasypu do ní hrst země a daří se jim výborně..." Ještě bych mohla prozradit, jsou-li květiny opravdu mluvící, a co se tam o tom říká. Ale to by byla škoda, radši vám kdyžtak půjčím celou knížku. Je o rostlinách, o zvířatech i lidech, čte se pěkně a o prázdninách ji pravidelně dávám do výstavky, aby byla na očích a aby tak měla větší náději jet s někým na dovolenou. Třeba to letos bude s někým z vás. -ah-

Zdraví a strava

Probouzíme a fermentujeme

Pro dnešní rubriku Zdraví a strava jsme oslovili Ráchel Weitzovou, organizátorku kurzů zdravé kuchyně a provozovatelku platformy/komunitního místa [Unova zahrada](#) ve Vítkově u Štěkňě. Pořádané kurzy, dílny a ostatní gastronomické události se často točí kolem metod probouzení a fermentace (kvašení) - na ty jsou zaměřené i dnešní inspirující recepty. Více se o nich dočtete v [tomto textu](#). A jménem Unovy zahrady vás zveme na „Nedělní výživný brunch a kvasící fermentovací dílnu“ - akce se uskuteční 26. července (fcb pozvánka viz [zde](#)).

Makovánka (2 dny)

Ingredience: 200 g celého českého modrého máku, 1 lžice kvalitní soli

400g švestkových neslazených povidel nebo sušených švestek, 1 lžička mleté vanilky, ½ lžičky kardamomu, špetka soli

Postup přípravy: 1. den: Mák namočíme přes noc do vlažné vody se solí na 16 hodin. 2. den: Mák slijeme a důkladně propláchneme, dokud se nezbavíme slané chuti. Tímto způsobem aktivujeme minerály a vitamíny v máku, vápník i jiné minerály jsou pro tělo lépe vstřebatelné. Mák vložíme do výkonného mixéru, přidáme ostat-

ní ingredience a rozmixujeme do hladké konzistence. Každá povidla jsou jinak sladká, popřípadě pomazánku dosladíme medem, melasou či sladem. Uchovávané v chladu. Pokud používáme sušené švestky, namočíme je den předem do vody, druhý den slijeme a vodu si uchováme, můžeme pít jako šťávu. Obměna – makovánku můžeme dochutit kakaem či skořicí.

Fazolovo-vlašská paštika (2 dny)

Ingredience: 200 g vlašských ořechů, 1 lžice mořské soli, 400 g uvařených hnědých fazolí, 3 stroužky česneku, 45 g sušených rajčat, 2 lžičky sušené majoránky, ½ lžička mletého pepře, ¼ lžičky mletého muškátového oříšku, 8 lístků čerstvé šalvěje, 2 lžice šťávy z pickles či jiné kvašené zeleniny nebo nepasterizovaného jablečného octa (dodá paštice probiotika pro správnou funkci střev), sůl dle chuti

Postup přípravy: 1. den: Vlašské ořechy namočíme do vlažné vody se solí na 16 hodin. 2. den: Ořechy důkladně propláchneme pod studenou vodou. Tato metoda aktivuje minerály v oříšcích, zbaví je antinutričních látek a hořké chutě. Všechny ingredience vložíme do mixéru a umixujeme do hladké konzistence. Sušená rajčata jsou přirozeně dost slaná, proto dosolujeme opatrně. Pro hezký vzhled můžeme do misky rozložit listy lichořeřišnice či jiných bylinek a jedlých květů, poté přidáme do misky paštiku, přikryjeme dalšími listy a necháme alespoň hodinu odležet. Po pár hodinách vyklopíme. Uchovávané v chladu, vydrží až 2 týdny.

Foto archiv Unova zahrada

ml sójové omáčky (shoyu nebo tamari), mořská sůl (na 1 kg zeleniny – 20 g soli)

Postup přípravy: V mixéru si rozmixujeme na pastu zázvor, česnek a sójovou omáčku. Omytou rebarboru oloupeme a nakrájíme na tenké plátky, jarní cibulku nasekáme nadrobno. Přendáme vše do velké mísy a důkladně promačkáme s česnekovou pastou, korejským chilli, solí, nastrouhanou ředkvi a mrkví. Kimchi necháme pár hodin odležet, aby pustila zelenina šťávu. Kimchi napěchujeme do kvašáku či velké skleněné nádoby, zalijeme zbytkem šťávy a zatížíme zelnými listy a navrch položíme kámen či těžítka. Necháme dva týdny zrát/kvasit v pokojové teplotě. Po době kvašení uskladňujeme v chladu. Vydrží až rok. Zráním se chuť kimchi mění, za mě čím starší, tím lepší.

Rebarborové kimchi

Ingredience: menší přepravka rebarbory, 2 svazky jarní cibulky, 2 větší palice oloupaného českého česneku, 8 mrkví (oloupané, nahrubo nastrouhané), 2 ředkve daikon (oloupané, nahrubo nastrouhané), 250 g korejských chilli papriček (Farmer's heart), 150-200 g oloupaného zázvoru, 400

Ráchel Weitzová

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody
Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Vilém Hrdlička (-vh-), Jakub Hromas, Kamila Vítovcová, Zdeňka Skalická, Lukáš Linhart, Lucie Michalová, Dana Kindlmannová, Jiří Wagner, Eva Legátová, Ráchel Weitzová

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2020

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE

9. ročník

